

כסף במקום שכותבין שטרקידושין כ"ו א'

גמ' - אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה. ונשנו בזה כמה חילוקי דינים בראשונים -

(א) עי' בר"ן דהביא דאיכא מ"ד דהכא בשטר קנין דוקא עסקי' ואינו קונה אלא בשעת השטר, וביאר הר"ן דטעמא משום דכל שיש לפניו ב' קניות אין דעתו אלא בקנין היותר מועיל, ושטר מועיל טפי כיון שהוא מועיל לקנין ולראיה, אבל במקום שאין כותבין אלא שטר ראיה הוא קונה בכסף לאלתר, אולם הר"ן חולק כיון דסתמא דשמעתין משמע דבכל שטר מיירי, נכתב הר"ן דכן משמע מלשון הרמב"ם דלא חילק, והעיר באבן האזל פ"א מכמירה ה"ד דהרי הרמב"ם שם כתב "אבל במקום שדרכן לכתוב שטר מכר לא קנה עד שיכתוב את השטר" ומבואר דמיירי בשטר קנין, ומשום דגם בשטר ראיה לא סמכ"ד עד עד שיכתוב שטר לראיה, אולם יש בזה חילוק לדינא, דהיכא דכותבין שטר קנין אינו קונה משעת נתינת הכסף, אלא בשעת נתינת השטר, אבל במקום שנוהגין לכתוב שטר ראיה קונה בכסף משעה ראשונה.

ועי' באמרי בינה קנינים סי' כ"ב דהעיר אמאי פשוט להר"ן דאי הוי שטר ראיה ע"כ הוא קונה למפרע, הרי עדיין יתכן לומר דהכסף קונה רק מזמן כתבית השטר, וביאר האמרי בינה דכיון דקונה בכסף, ויכול הלוקח לחזור בו, ויהא המוכר חייב להחזיר לו את המעות, ואזיל הר"ן לשי' ריש האומר דכל מה דליכא דין כלתה בקנין כסף הוא משום דהנותן אינו יכול לחזור בו מעצם נתינת הדמים, ע"ש.

וע"ע בגליון רע"א סו"ס קצ"א מה דהעיר מדברי הר"ן על דברי הט"ז, ע"ש.

(ב) עי' ברשב"א ד"ה ולענין שטר דאיכא מ"ד דשטרי דידן שטרי ראיה הן כיון דכתובין בלשון עבר ומכרתי לו וכו' והלכך השתא הוי כמקום שאין כותבין שטר, והק' עליהם דהא בגמ' ב"ב נ"א א' פריך דל זוזי מהכא ותקני בשטרא, ואמאי לא משני דמיירי בשטר ראיה, וכתב הרשב"א דאעפ"י שיש לדחות, מ"מ כך נראים הדברים דכל דכותב בלשון ומכרתי אינו שטר הודאה אלא שטר מכר, והנה בפשוטו מוכח מדברי הרשב"א דסוגיין מיירי בשטר קנין, והקנין הוא ע"י השטר, דאי נימא דסוגיין מיירי גם בשטר ראיה הרי קשה מה החילוק אם השטר ראוי לקנין או לא, הרי בלא"ה גם בשטר ראיה הוי מקום שכותבין, ומוכח כמו דאיכא מ"ד דהביא הר"ן דסוגיין מיירי רק בשטר קנין, ועי' להלן ס"ק ז' סתירה לזה מהרשב"א בגיטין.

(ג) והנה ברשב"א בתו"ד מבואר דשטר הודאה הוי שטר ראיה ולא שטר קנין, וכן הביא הר"ן מהעיטור והרשב"א, ומבואר דס"ל דא"א לקנות בשטר ראיה, אלא דלשון ומכרתי הוי נמי שטר קנין, אבל היכא דהוא שטר הודאה דאינו רק ראיה בעלמא, א"א לקנות בו, ועי' באבן האזל פ"א ממכירה ה"ד בסופו דהק' על הר"ן דא"כ אמאי לא מוקי בגמ' ב"ב דמיירי בשטר הודאה, ומה דכתב הר"ן דכן הוא דעת העיטור והרשב"א, הק' באבן האזל דודאי דעת העיטור דגם שטר הודאה מהני, ומשום דעיקר קנין שטר הוא מסירת הראיה, ולכך הוכיח כדבריו מהגמ' ב"ב, אולם הרשב"א חולק דראיה לא מהני לקנין, וצ"ע.

(ד) עי' בריטב"א ד"ה בכסף דכתב "ומסתברא דכל מקום שכותבין את השטר קאמר לא שנא שטרי הקנאה ולא שנא שטרי ראי', והכי מוכח קצת בפרק חזקת הבתים כדכתיבנא התם" [ועי' בריטב"א ב"ב שם דהביא לדברי העיטור דהוכיח מהסוגיא שם דשטר ראיה מהני לקנין, אולם הביא שם ממורי נר"ו לדחות, ע"ש], והנה מהא דהריטב"א הביא להדיא דב"ב, מבואר דנקט דבאמת סוגיין מיירי רק בשטר קנין, אלא דלעולם שטר ראיה מהני לקנין, וכדעת העיטור, ומקום

שכותבין היינו שטר קנין, דשטר ראייה לעולם מהני לקנין, ולפי"ז אינו קונה משעת נתינת הכסף אלא משעת נתינת השטר.

ה) וצ"ע דהנה הריטב"א ד"ה וכי תימא הק' במקום שכותבין את השטר אמאי הוא קונה בכסף או בחזקה, הרי יכול לקנות בשטר, ותי' בסו"ד דנפק"מ במקום שכותבין שטר ראייה דאינו קונה אלא בכסף, ותמוה הרי לדבריו אין חילוק וגם שטר ראייה מהני מדין שטר קנין, ומקום שכותבין היינו רק שטר קנין, וצ"ע.

ו) והנה הריטב"א בתחילה כתב לתרץ אמאי אין קנין ע"י שטר "ואיכא למימר דנפקא מינה לקנות משעה שנתן הכסף או שהחזיק דהו"ל כאומר קנה בכסף ע"מ שתכתוב את השטר, ולכשתמצא לומר שלא קנה אפילו בכסף אלא מכתיבת השטר ואילך, נפ"מ במקום שכותבין שטר ראי' דלא קני בשטר וקני בכסף".

ויש לדון אם ספיקו של הריטב"א הוא בשטר קנין, או בשטר ראייה, ובמהריט"א בכורות ריש פ"ב דבכורות נקט דהספק הוא בשטר קנין, אם חשיב כאומר ע"מ שתכתוב את השטר וקונה למפרע, או דבאמת אינו קונה אלא ע"י השטר, [ועי' להלן בראייתו מהריטב"א בגיטין], אולם לכאן יש לפרש דכוונת הריטב"א דבאמת הקנין הוא ע"י הכסף, והשטר אינו אלא לראיה, אלא דמספק"ל לריטב"א האם בכתיבת השטר הוא קונה למפרע, או דהקנין כסף חייל רק משעת כתיבת השטר ואילך, וכן נראה דנקט באו"ש פ"ה מזכיה ומתנה ה"ו סוד"ה איברא בכוונת הריטב"א, ע"ש.

ז) והנה בגיטין י' ב' תנן דשטרות העולים הערכאות כשירים, ופריך בגמ' בשלמא מכר יהיב זוזי קמיהו הוא ושטרא ראייה בעלמא הוא וכו', אלא מתנה במאי קני לאו בהאי שטרא והאי שטרא חספא בעלמא הוא, והק' הרמב"ן הרי במקום שכותבין שטר אינו קונה עד שיכתוב, וגם במכר הוי שטר קנין, ותי' הרמב"ן דאינו שטר קנין אלא דלא סמכ"ד עד שיתכוב לו שטר לראיה אבל אחר שנכתב הוא קונה בכסף, ולכך מהני בערכאות, וכן כתבו הרשב"א והריטב"א.

והק' המהריט"א שם הרי עדיין במקום שכותבין שטר קנין אינו קונה אלא משעת כתיבת השטר, והוכיח מזה דגם בשטר קנין הוא קונה למפרע, ועוד הוכיח המהריט"א דבריטב"א שם ד"ה אלא מתנה כתב דה"ה דמשכח"ל שטר קניה במכר ושטר ראייה במתנה, כגון שקנה קרקע והמעות בהלואה גביה, דאינו קונה במעות אלא בשטר, והק' המריט"א אמאי לא נקט בהיכ"ת במקום שכותבין שטר קנין, וע"כ דגם בכה"ג הוא קונה למפרע.

אולם באמת דיש להק' אף על הרשב"א, דהא מבואר מדברי הרשב"א בגיטין דאף היכא דכותבין שטר, הקנין הוא בכסף ולא בשטר, וצ"ע דזה סותר למה דנתבאר לעיל ס"ק ב' דברשב"א בסוגיין מוכח דהשטר הוא הקונה ולא הכסף, ואדרבא להרשב"א בסוגיין דלעולם הוא שטר קנין, והיכא דהוי שטר ראייה הוי כמקום שאין כותבין, הרי נמצא דלעולם הוי חספא בעלמא, וצ"ע ג.

ובר"ן בגיטין ג"כ כתב כדברי הריטב"א דמשכח"ל נמי קנין במכר באופן דהווי מעות הלואה, והק' במהריט"א שם דזה סותר לדברי הר"ן בסוגיין דכתב דהיכא דכותבין שטר קנין כל קנינו הוא ע"י השטר אמאי לא כתב דמשכח"ל בכה"ג, וע"כ משום דבאמת הוא קונה בכסף, וזה סותר לדבריו בסוגיין, , וע"ע באמרי בינה שם בכ"ז.

ח) ב"ב נ"ד ב' אמר ר"י אמר שמואל נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר, כל המחזיק בהן זכה בהן, מ"ט עו"כ מכי מטי זוזי לידי' אסתלק ליה, ישראל לא קני עד דמטי לשטריא לידי', ועי' ברשב"ם שם דמיירי בכותבין את השטר, ומשו"ה אינו קונה אלא בשטר, ע"ש, ועי' בתוס' שם דכתבו נמי כדעת הרשב"ם.

והנה בתו' שם ד"ה עובד כתבו דבגוי ליכא קנין שטר ולכך הגוי מסתלק בזוזי, ולכאן' כוונתם דכיון דמיירי במקום שכותבין שטר לא היה הגוי מסתלק רק בכתיבת השטר, ולפי"ז מוכח מתו' דסוגיין מיירי רק בשטר קנין, דאי מיירי

אף בשטר ראייה הרי עדיין שייך כן אף בגוי, אולם לכאור' אדרבא יש להוכיח להיפוך דרדרבא עיקר קנינו הוא בכסף, דאי נימא דקנינו רק מכח השטר הרי גם במטי השטר לידו לא יקנה הישראל, כיון דליכא קנין שטר בגוי, וע"כ דבאמת קנינו ע"י הכסף ולא ע"י השטר, וצ"ע.

ט) אולם ע"י ברשב"א שם ד"ה ובעיקר דהק' על דבריהם, ולכך ביאר דמיירי בגוי אנס ולא סמכ"ד דישראל עד שיכתוב לו את השטר, ולפי"ז כתב הרשב"א שם [סוד"ה והקשה] דאף אם החזיק לא קנה, אעפ"י דלדעת הרשב"א חזקה קונה אף במקום שכותבין את השטר, ע"ש.

י) והנה הר"ן בסוגיין הוכיח מהכא דבמקום דכותבין שטר אינו קונה למפרע מזמן נתינת הכסף, דאל"כ אמאי כל המחזיק בו זכה בו, ולכאור' זה קו' על הראשונים דמבואר מדבריהם דגם בשטר קנין הוא קונה בכסף, ובפשוטו צ"ל דבאמת אינו קונה למפרע, אלא קונה בכסף מזמן נתינת השטר ואילך, אולם לפי מה דנקט הריטב"א דקונה למפרע, תקשי אמאי כל המחזיק בו זכה בו, אולם לדברי הרשב"א א"ש היטב, דהתם הוא מטעם אחר.

ועי' באור"ש פ"ה מזכיה ה"ו דיישב דיש חילוק בין גוי לישראל, דבאמת הלוקח אין לו סיבה דלא יחול בכסף אחר שיכתוב לו שטר, אלא דאינו מתכוין לזה, וכיון דדעת אחרת מקנה הרי הוא קונה בכסף אף בלא כוונה, אולם כ"ז בישראל, אבל גוי אין לו דעת אחרת, וכל רצונו הוא בקבלת הכסף, והוא חידוש.